

Informācijas aprites mehānismi varas uzturēšanai: Ķīnas Tautas Republikas stratēģiskās cenzūras jēdziens

Mārtiņš Daugulis

Rīgas Stradiņa universitāte, Eiropas studiju fakultāte, Latvija

Ievads. 21. gadsimts tiek dēvēts par informācijas tehnoloģiju un digitālās revolūcijas gadsimtu. Informācijas kropļošanas un piegādes tehnoloģiskās iespējas palielinās līdz ar tehnoloģiju attīstības tempu, savukārt patiesas informācijas atpazīšanai un pieejamībai tiek piešķirta aizvien lielāka nozīme. Turklāt informatīvā aprīte, tās mehānismi un izpausmes jau ir valstu un starptautiskās sistēmas dienaskārtībā, aktualizējot tādas jautājumus kā hibrīdkara apdraudējumi, stratēģiskā komunikācija un medijpratība. Visu iesaistīto dalībnieku – informācijas radītāju, patērētāju, vidutāju un mediju kontroles pārstāvju – specifika ir pārliecinoši pārkāpusi komunikācijas zinātnes sliekšni, vienlīdz nozīmīgi skarot arī politikas zinātnes un starptautisko attiecību speciālistu redzesloku.

Šajā rakstā uzmanība tiks pievērsta īpašam informācijas filtrēšanas mehānismam varas kredibilitātes uzturēšanai – t. s. daļējai cenzūrai, kas Ķīnas Tautas Republikas (turpmāk tekstā – ĶTR) analītiķu un arī citvalstu autoru rakstos tiek saukta par stratēģisko cenzūru. Stratēģiskā cenzūra ir interesants pretmets stratēģiskajai komunikācijai Rietumeiropas izpratnē; tāpēc stratēģiskās cenzūras jēdziena un mehānisma analīze paplašina arī kopējo izpratni par stratēģiskās komunikācijas iedabu un funkcionālismu digitālā gadsimta izaicinājumu kontekstā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir aplūkot ĶTR stratēģiskās cenzūras jēdziena saturu un tā aktuālo lietojumu varas kredibilitātes uzturēšanā. Darba materiāls ir iedalāms divās daļās: 1) zinātniskās literatūras materiāli – Pitera Lorencena, Rāheles Sternas u. c. autoru pētniecības materiāli par ĶTR mediju vidi un daļējās cenzūras specifiku; 2) cenzētie mediju materiāli cenzūras gadījumu analīzei. Darba metode ir satura analīze.

Rezultāti.

1. ĶTR stratēģiskā cenzūra iekļaujas kompleksā demokratizācijas un vienlaikus varas pašautorizācijas stratēģijā, radot savdabīgu hibrīdsistēmu – valsts atbrīvošanu no autoritārisma iezīmēm konkrētos līmeņos un vienlaikus autoritārisma pastiprināšanos kopumā.
2. ĶTR stratēģiskās cenzūras ietvaros vairāku iemeslu dēļ tiek atļauta, pat veicināta, analītiskā žurnālistika zema un vidēja līmeņa valsts pārvaldības jautājumos: lai ar šādu gadījumu palīdzību radītu brīvas preses izjūtu; lai augstākā līmeņa valsts pārvaldes un politiskās elites līmenim sniegtu iespēju efektīvi atrisināt mediju izvirzītās sabiedrības un pārvaldes problēmas; lai kontrolētā apjomā veicinātu demokrātisku sabiedrības iesaistīšanos valsts pārvaldības jautājumos (kā specifisks “demokrātijas izpausmes ventilis”).
3. No informācijas patēriņa un sabiedrības tīklošanās viedokļa stratēģiskās cenzūras mērķis ĶTR ir veicināt informācijas patēriņa fragmentētību sabiedrībā, lai nepieļautu ĶTR politikajai elitei neizdevīga viedokļa izplatīšanos un vispārināšanos.

Secinājumi. ĶTR stratēģiskās cenzūras izpausme ir nozīmīgs un plaši pētāms aspekts, jo ĶTR plašsaziņas līdzekļu sniegtā informācija ne tikai tieši iedarbojas uz ĶTR sabiedrību, bet arī iziet ārpus ĶTR robežām, veidojot viedokli par ĶTR attīstību un politiku arī starptautiskajā vidē. ĶTR stratēģiskā cenzūra ir savdabīgs hibrīdmehānisms – noteiktās jomās tā izteikti atbalsta informācijas patiesumu un kvalitatīvu žurnālistiku un vienlaikus sper izteikti ierobežojošus informācijas izplatības un lietojamības soļus, kam raksturīga ārkārtīgi smalka detalizācija un sistemātiskums.